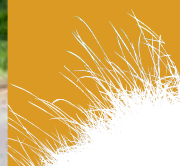

Wandelroute | 4,5 km

Van Nationaal Monument Oranjestad naar de Waalsdorpervlakte

Nationaal
Park
**Hollandse
Duinen**

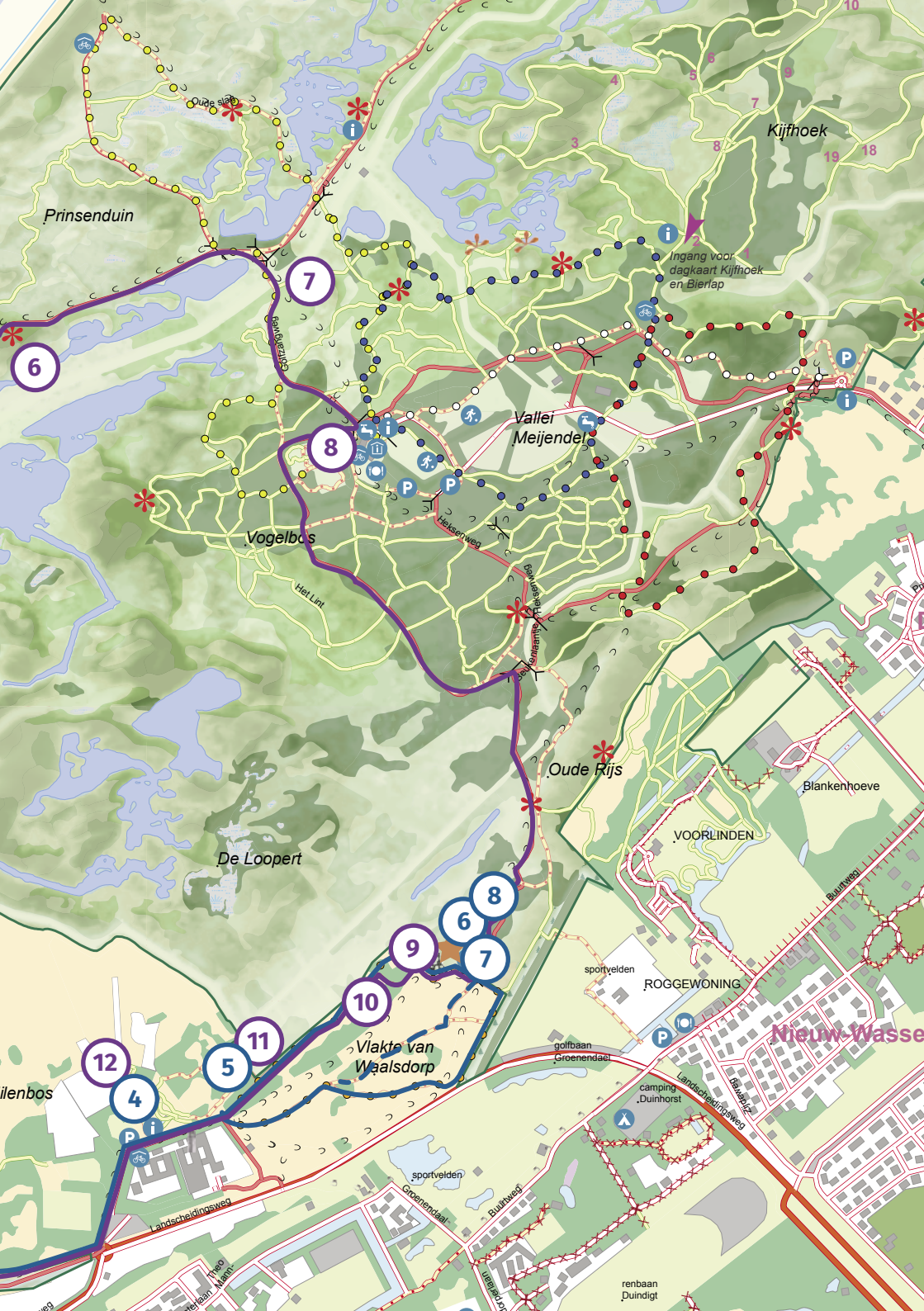
Legenda

- 1-8 Wandelroute van het Oranjehotel naar de Waalsdorpervlakte
- 1-14 Fietsroute van het Oranjehotel naar de Waalsdorpervlakte

Overige wandelroutes:

- Eikenroute (blauwe paaltjes)
- Reeënroute (rode paaltjes)
- Strandroute (gele paaltjes)
- De Waalsdorp '40-'45 route (oranje paaltjes)
- Wandelpad Tapuit - Kievitsduin (witte paaltjes)
- * Uitkijkpunten

Prinsenduin

Kijfhoek

6

7

8

Vallei Meijendel

Vogelbos

Oude Rijs

De Loopert

8

9

6

7

10

11

12

4

5

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

8

10

9

7

6

Welkom in Nationaal Park Hollandse Duinen. Deze wandeling tussen het Oranjehotel en de Waalsdorpervlakte is 4,5 km en gaat over half-/verharde paden en leidt u langs cultuurhistorische monumenten en landschappen die ons herinneren aan de Tweede Wereldoorlog. Volg de punten uit deze folder om niets te missen.

Foto: Paul Tolenaar

① Nationaal Monument Oranjehotel

Een Duitse gevangenis uit WOII

Achter de muur van de gevangenis bevindt zich het 'Oranjehotel'. Ruim 25.000 mensen zaten hier tussen 1940 en 1945 opgesloten voor verhoor en berechting door de Duitse bezetter. Het complex kreeg al snel de naam 'Oranjehotel', als eerbetoon aan de vele verzetsmensen die hier zaten. Maar ook andere mensen die een bedreiging waren voor het naziregime zaten er gevangen: Joden, Roma en Sinti, communisten, zwarthandelaren en Jehova's getuigen. De gevangenis was de belangrijkste Duitse politiegevangenis in bezet Nederland.

Onder de gevangenen waren bekende personen, zoals de 'Soldaat van Oranje' Erik Hazelhoff Roelfzema, hoogleraar Rudolph Cleveringa, geestelijke Titus Brandsma, verzetsman George Maduro en activist Anton de Kom. Maar ook talloze anderen. Sommigen werden vrijgelaten, anderen gedeporteerd naar andere gevangenschappen of kampen. Ruim 250 werden ter dood gebracht op de nabijgelegen Waalsdorpervlakte.

Sinds 2019 is het Oranjehotel te bezoeken. www.oranjehotel.org
Van Alkemadeaan 1258 / hoek Stevinstraat, Scheveningen

② Duttendel

Voormalig landbouwgebied

De 19e eeuw kent een sterke bevolkingsgroei. In 1840 wonen in Scheveningen 5.000 mensen. In 1890 zijn dat er 22.000, ruim vier keer zoveel. Een groot deel van die snel groeiende bevolking is straatarm. Mensen zoeken naar manieren om te overleven. Zo ontstaan vanaf 1850 kleine perceeltjes landbouwgrond op de laagst gelegen plekken in het duin rond Harstenhoek. In Harstenhoek zelf wordt al geboerd sinds het einde van de 18e eeuw.

Volkstuintjes

De Duincommissie geeft de eerste perceeltjes uit in 1853, als een soort volkstuintjes. In Duttendel liggen er relatief veel: 170. Langer dan een halve eeuw zal het gebruik niet duren. Gewassen verbouwen op de voedselarme duingrond is niet eenvoudig. Als na 1874 ook nog het grondwaterpeil daalt, wordt landbouw praktisch onmogelijk. Rond 1900 zijn de meeste perceeltjes alweer verlaten.

Verdwenen onder bebouwing

Van het oorspronkelijke Duttendel is nog ongeveer een derde over. Dat geldt ook voor de Harstenhoek. De rest verdwijnt vanaf het einde van de 19e eeuw onder de bebouwing van het Belgisch Park en Westbroekpark. De oorspronkelijke contouren van het gebied zijn daar nog wel te herkennen in het stratenpatroon.

Vochtige duinvallei

'Del' betekent duinvallei. In het duingebied vind je nog altijd tientallen duinvalleien met namen die eindigen op '-del'. Duttendel is zo'n van oorsprong vochtige duinvallei.

3

Bunkers Duttendel, Scheveningen

De Atlantikwall was een meer dan 5000 kilometer lange verdedigingslinie, die de nazi's tijdens de Tweede Wereldoorlog langs de kust hebben aangelegd ter voorkoming van een geallieerde invasie. De Atlantikwall liep van Noorwegen tot Zuid-Spanje. Langs de hele linie zie je nog restanten terug. Ook in de duinen van Meijndel en Berkheide zijn deze sporen nog zichtbaar. De bunkers in Duttendel zijn tegenwoordig de verblijfplaats van beschermde vleermuizen. Ze zijn niet toegankelijk voor publiek.

4

Restanten muur bij defensie terrein TNO

De Atlantikwall was een aaneenschakeling van kustbatterijen, versperingen en ondersteuningsbunkers. Hier bij het TNO defensie terrein is een deel van de tankmuur van Scheveningen Nord nog zichtbaar. De tankmuur moest ervoor zorgen dat eventuele tanks van de geallieerden niet ver zouden komen. Een diepe sprang van de waterwinning is als "gracht" onderdeel van deze tankversperring.

5 De blauwe bol en TNO

In 1925 werd opdracht gegeven door de Minister van Oorlog, Van Dijk, om een geschikte locatie te vinden voor proefnemingen op militair gebied. Op de Vlakte van Waalsdorp werd een gebouw opgericht voor de Militaire Weerdienst: Het Meetgebouw. Dit meetgebouw werd geen laboratorium genoemd om in de vooroorlogse jaren geen onnodige aandacht te trekken.

De Delftse Ingenieur J.L. van Soest was onderzoeker in het Meetgebouw. Hij onderzocht geruchten over een “doodenge straal”. Een elektrische straal die vliegtuigen liet neerstorten en auto’s deed stilvallen. Later deed Van Soest onderzoek met akoestische luistertoestellen voor vliegtuigwaarnemingen, een radiosonde en infraroodapparatuur. Dit Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek (TNO) vindt nog steeds plaats in het TNO gebouw op de Waalsdorpervlakte.

Nu zie je in het landschap een grote lichtblauwe bol. In deze grote kunststof beschermkoepel zit een radarpost die werd gebruikt door het NAVO-instituut SHAPE voor onderzoek naar radarapparatuur. Tegenwoordig wordt de radar gebruikt door NATO Communications and Information Agency en TNO. De radarpost is een gemeentelijk monument.

6 Monument

De Waalsdorpervlakte is een van de belangrijkste Nederlandse oorlogshedenkingsplaatsen. Jaarlijks wordt op de dag van de nationale dodenherdenking tegen de rand van het monument de Nederlandse vlag gevormd met geverfde dennenappels. Aan weerszijden van het monument worden fakkels geplaatst en er staat een erewacht van zes personen. Op de Waalsdorpervlakte wordt een stille tocht gelopen.

Geschiedenis

Op de Waalsdorpervlakte zijn tijdens de Tweede Wereldoorlog meer dan 250 mensen door de Duitse bezetter ter dood gebracht. Tijdens de bezettingsjaren werd de vlakte door de Duitsers gebruikt als fusilladeplaats. Vanuit het Oranjehotel werden de verzetsstrijders hiernaartoe gebracht en gedood.

De verzetsstrijders zijn na de bevrijding herbegraven. Dit kon doordat verzetsheld Pieter Kuijt stiekem helmgras plantte bij de graven, waardoor ze na de oorlog teruggevonden konden worden.

Op 3 mei 1946 is een eerste monument geplaatst. Dit bestond uit vier houten kruizen. De oorspronkelijke kruizen zijn in 1980 vervangen door bronzen replica's. De houten kruizen werden in 1981 overgebracht naar het Fries Verzetsmuseum in Leeuwarden. Zij kregen een ereplaats in een van de zalen. Nu zijn ze terug en staan ze in het Oranjehotel.

In 1949 is voor de kruizen een stenen muurtje toegevoegd met de jaartallen 1940 – 1945. In 1975 is er een plaquette geplaatst met de tekst: *Hier brachten vele landgenoten het offer van hun leven voor uw vrijheid. Betreed deze plaats met gepaste eerbied.*

Naast de vier kruizen, die samen met de muur het herdenkingsmonument vormen, zijn er nog twee kruizen geplaatst op de Waalsdorpervlakte. Het fusilladekruis staat op de plek waar de meeste executies hebben plaatsgevonden. En het Rauterkruis.

7 De Bourdonklok

Enige jaren na de bevrijding ontstond het plan om ook in Den Haag een nationaal monument op te richten ter herdenking aan de gruwelijkheden van de oorlogsjaren. De daartoe opgerichte Stichting Oorlogsmonument 1940 – 1945 's-Gravenhage begon een actie onder de bevolking van Den Haag. Op 30 april 1959 werd de klokkenstoel, met één grote ludiklok oftewel *bourdon*, plechtig aan het gemeentebestuur overgedragen als een dankoffer van de Haagse burgerij.

Bij de overdracht van de klok zei de toenmalige burgemeester van Den Haag, dat de klok gegoten is:

'als een even suggestieve als ingetogen uitnodiging om op deze Vlakte in te keren en eerbiedig te gedenken. De Waalsdorpervlakte heeft met deze klok een stem gekregen die in haar bronzen klank over stad en landschap kan vermanen en aansporen, van geslacht tot geslacht, dat de vrijheid een broos en bedreigd bezit kan zijn, dat offers eist tot in de dood'.

Op de rand van de klok staat een tekst van de in het Oranjehotel opgesloten professor Cleveringa:

'Ik luid tot roem en volging van hen die hun leven gaven tot wering van onrecht, tot winning der vrijheid en tot waring en verheffing van al Neerlands geestelijk goed.'

8

Het Rauterkruis

De laatste massa-executie vond op 8 maart 1945 plaats als vergelding op de aanslag op Hans Rauter. De hoogste SS officier in Nederland werd zwaargewond bij een aanslag bij de Woeste Hoeve op de oostelijke Veluwe. Als represaille werden er 263 gevangenen geëxecuteerd, waarvan 38 hier. Na de oorlog werd Rauter ter dood veroordeeld en geëxecuteerd.

Deze wandelroute door het Nationaal Park Hollandse Duinen wordt u aangeboden door:

www.dunea.nl

Dunea produceert en levert aan circa 1,4 miljoen klanten lekker en betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van Zuid-Holland. Wij ontvangen jaarlijks 1 miljoen recreanten in de duinen tussen Monster en Katwijk. We beheren deze prachtige natuur en beschermen de drinkwaterwinning. Dat doen we al ruim 140 jaar. Schoon drinkwater, rust en ruimte in de Randstad vormen de basis voor een goed leven. We zijn altijd op zoek naar (nieuwe) oplossingen en mogelijkheden voor drinkwater en natuur.

www.oranjehotel.org

Het Oranjehotel was de bijnaam voor de Scheveningse gevangenis tijdens de Tweede Wereldoorlog. Ruim 25.000 mensen zaten hier tussen 1940 en 1945 opgesloten voor verhoor en berechting. Een diverse groep, opgepakt voor handelingen die de Duitse bezetter als overtreding zag: verzetsmensen, maar ook Joden, communisten, Jehova's getuigen en zwarthandelaren. Al in de oorlog werd de gevangenis het 'Oranjehotel' genoemd. Een ode aan de verzetsstrijders die hier vastzaten. Tegenwoordig is het te bezoeken.

www.erepeloton.nl

In maart 1946 was het Jan Drop die zijn gedachten kracht bij zette. Hij zocht naar een manier om een voor het gehele land omvattende herdenking te organiseren. Hij vond dat de slachtoffers van het nazi-regime nooit mochten worden vergeten. Hij richtte de commissie Nationaal Herdenking 1940 – 1945 op. Dankzij hem bestaat het Erepeleton Waalsdorp en is de Waalsdorpervlakte een nationale herdenkingsplek.

De doelstelling van het Erepeleton Waalsdorpervlakte is om in de Tweede Wereldoorlog in Nederland en elders gevallen verzetsstrijders te herdenken. Jaarlijks organiseert zij de herdenking op de vierde mei op de Waalsdorpervlakte.